

# SURİYE’NİN KUZEYİNDE ENKS İLE TEV-DEM GÖRÜŞMELERİ ABD İLE RUSYA’NIN ROLÜ VE GELECEĞE PROJEKSİYONLAR

DOÇ. DR. GÖKTUĞ SÖNMEZ

Güvenlik Çalışmaları Direktörü ORSAM

“

2019’la birlikte ABD’nin Suriye’den çekilme planlarının neticesinde hem çekilmeden önce bölgede taşeron bırakmak isteyen ABD hem de ABD çekilirken saha kontrolünü almak isteyen Rusya tarafından YPG temelli olarak birleştirme çabaları hız kazanmıştır.

”

**2** 018’den başlayan ve 2019’un ilk aylarında temposu artan biçimde Suriye’nin kuzeyinde ENKS ile PYD ve dolayısıyla silahlı kanadı YPG’nin başını çektiği TEV-DEM arasında görüşmeler gerçekleştirilmekte, aktörler aynı zamanda ABD, Fransa kanadı ve Rusya kanadı ile de yakın temas sürdürmektedir. Bu görüşmelerin zamanlaması, dinamikleri ve olası sonuçlarının analiz edilmesi Kuzey Suriye’de farklı isim ve yapılar altında temelde terör örgütü PKK ve Suriye kolu YPG öncülüğünde, bu gerçeği ka-



mufle etmeye yönelik bir yapılanma inşa edilmeye çalışılırken büyük önem arz etmektedir.

## SURİYE’İN KUZEYİNDEKİ GELİŞMELER

2012’de rejimin PYD’ye ülkede hızla kontrolü kaybettiği bu dönemde nispeten iş birliği yapabileceği bir aktör olduğunu değerlendirelerek Kuzey Suriye’de geniş

bir alanı esas itibarıyla kendi eliyle teslim etmesi ve PYD’nin burada kendisine muhalif diğer gruplar üzerinde baskıcı politikalarıyla birlikte, yapının silahlı kanadı olan YPG’nin ABD tarafından IŞİD’le mücadele kapsamında desteklenmesi neticesinde bölgede siyaset büyük ölçüde PYD-YPG ve onun başını çektiği 2007’de KCK-Rojava ismiyle kurulan ve 2011’de isim

değişikliğine giden TEV-DEM yapısının hâkimiyetine girmiştir. Dolayısıyla 2012 Temmuz ayında rejim kuvvetlerinin Kuzey Suriye’de kimi bölgelerden çekilmesiyle ortaya çıkan boşluk PYD ve YPG tarafından doldurulmuş ve Kasım 2013’te, Afrin, Ayn el-Arap ve Cezire’den oluşan idari sözde öz yönetim birimi olarak “Rojava”nın kuruluşu ilan edilmiştir.





Suriye rejimi, PYD'nin 2011'de Suriye'ye dönüşü, 2012'de rejimin bıraktığı bölgeleri ele geçirmesi ve 2013'te sözde Rojava'nın ilanı gibi hamlelere karşı direnç göstermemiştir. Bu, aslında taraflar arasında örtülü bir anlaşma yapıldığı konusunda şüpheleri gündeme getirmiştir. Öte yandan rejimin ülkede kontrolü hızla kaybettiği bu dönemde PYD'nin rejime muhalefetinin olsa dahi sınırlı kalacağına dair vaatlerde bulunmaksızın böylesi bir alan kazanımının söz konusu olamayacağını da değerlendirmek mümkündür. Nitekim bu sayede Suriye rejimi elindeki kısıtlı ve İran ile Rusya sahaya inmeden önceki dönemde hızla tükenen imkânları -her hâlükârda IŞİD ve/ya YPG kontrolüne girmesi kaçınılmaz gözükken- bu bölgeleri savunmak için harcamaktan kurtulmuş; terör örgütü PYD de kendi hâkimiyet alanını genişletme imkânına sahip olmuştur.

“ 2012'de Erbil'de ENKS ile PYD arasında yapılan anlaşmalar ve 2014 Duhok Anlaşması'na ve bu anlaşmalarda yetki paylaşımı üzerinde uzlaşılmasına karşın PYD, özellikle de silahlı kanadı olan YPG'yi etkin biçimde kullanarak süreçte muhalif gruplar üzerinde baskısını sürdürmüştür. ”

İşte ortaya çıkan bu resmin yalnızca PYD terör yapılanmasıyla anılmasını saklama çabaları bu tarihlerden itibaren hızla başat küresel aktörlerin bir gündem maddesi hâline gelmiştir. Bu kapsamda da PYD karşısında en organize muhalif yapı olarak değerlendirilen ENKS ile terör yapılanması arasında bir uzlaşının inşa edilmesi

için çabalar Suriye iç savaşının erken dönemlerinde başlamıştır. Buna karşın, 2012'de Erbil'de ENKS ile PYD arasında yapılan anlaşmalar ve 2014 Duhok Anlaşması'na ve bu anlaşmalarda yetki paylaşımı üzerinde uzlaşılmasına karşın PYD, özellikle de silahlı kanadı olan YPG'yi etkin biçimde kullanarak süreçte muhalif gruplar üzerinde baskısını sürdürmüştür. PYD ve ENKS arasında 2012 Haziran ayında Mesud Barzani'nin himayesinde Erbil Anlaşması yapılmış, Kürtlerin ağırlıkta olduğu bölgelerde PYD ve diğer partiler arasında bir ortak yönetim kurma, silahlı güçlerini de birleştirme gibi kararlar alınmıştı. Ancak bu iki konu üzerindeki anlaşmazlıklar dolayısıyla Erbil Anlaşması, yenilenmesine rağmen hayata geçirilememiştir. Ocak 2014'te, PYD'nin üç bölgede sözde kanton yönetimi ilan etmesine müteakip, diğer partilerin bu bölgelerde faaliyet göstermesine de izin vermemiştir. Bu partilerin yöneticileri kanton ilanını bir 'emrivaki' olarak tanımlamış ve üyelerinin bir kısmı buralarda kendileri ve siyasi yapılanmaları üzerinde kurulan baskı, adam kaçırmalar ve faili meçhuller neticesinde Kuzey Irak topraklarına geçmek durumunda kalmıştır. Bu iklimde 2017 sözde seçimlerinde PYD'nin başını çektiği Demokratik Ulus Listesi'nin ENKS'nin Ulusal Listesi'ne karşı aldığı sonuç güç dengesini net biçimde ortaya koymaktadır. Bu “seçime” göre 3 sözde kantonda da PYD oldukça net biçimde sayısal üstünlük sağlamıştır. Tüm muhalif unsurların sindirildiği ya da yerlerinden edildiği bu iklimde sözde bir seçimin gerçekleştirilmesi hem terör yapılanma-

sına meşruiyet kazandırma hem de bölgedeki uluslararası aktörlere temsiliyetin PYD'de olduğunu göstermek için araçsallaştırılmıştır.

## ABD VE RUSYA'NIN ÇABA VE HEDEFLERİ

2019'la birlikte ABD'nin Suriye'den çekilme planlarının neticesinde hem çekilmeden önce bölgede taşeron bırakmak isteyen ABD hem de ABD çekilirken saha kontrolünü almak isteyen Rusya tarafından YPG temelli olarak birleştirme çabaları hız kazanmıştır. Bu ortaklaşan çabalar neticesinde de süreçte ENKS ile TEV-DEM arası da kısmi yumuşama yaşanmış, ENKS'nin kadim PKK ve PYD karşıtı çizgisi bu süreçte törpülenme yoluna gitmiştir.

Henüz 2014'te Cenevre görüşmelerine katılım konusunda Suriye'nin kuzeyinde görüşmelere katılacak aktörlere dair çıkan gerilimde ENKS'nin Rusya'ya giderek görüşmeler yaptığını ifade etmesi

bu yapı ile ilişkinin de Rusların Suriye sahasında henüz olmadığı döneme kadar uzandığını göstermektedir. YPG ve Abdi Şahin ile Rusya ilişkisine dair pek çok haber ve görüntü yıllar içerisinde basına yansımıştır. Bunlara ilaveten Rusya'nın YPG ile ilişkisi bağlamında örgütün Moskova'da 2016 itibarıyla ofisinin bulunması, Abdi Şahin'le Rus makamlarının görüşmeleri bilinmektedir. 2017 Aralık ayında YPG ile Ruslar arasında Deyrezzor'da toplantı sonrası Rus ve YPG bayrakları önünde basın açıklaması yapılmıştır. Rusların son haftalarda Suriye'de Beşar Esad'ın halk tarafından ne düzeyde kabul gördüğüne dair yapılan anketleri medyaya servis etmesinde ülkede yeni bir isim altında Rus varlığını yeni gerilimlerle tehdit etmeyecek daha esnek bir denklem kurmayı hedeflemesi olasıdır ki bu birleştirme çabaları ve birleştirilmeye çalışılan yapıya rejimin birinci muhatap gösterilmesi de bu durumu doğrulamaktadır.

ABD ise IŞİD'le mücadele söylemiyle Suriye iç savaşında YPG'ye hem meşruiyet sağlama hem askerî kaynak aktarma ve NATO müttefiklerince aktarılmasını sağlama konusunda başat aktör olmuştur. 2012 Mayıs ayında ENKS yönetimi ABD yetkilileriyle görüşme gerçekleştirmiş, her ne kadar o süreçte birleşme gerçekleşmediyse de ABD ile irtibat kuvvetli biçimde kurulmuştur. Aynı yıl gerçekleştirilen iki Erbil Anlaşması hem de 2014 Duhok Anlaşması'nda ABD önemli rol üstlenmiş, bugünkü birleşme çabalarının zemini o tarihlerden itibaren atılmıştır. 2019 yılının ilk yarısında özellikle şubat, mart ve mayıs aylarındaki girişimlerle ABD'nin SDG ve TEV-DEM görünümü PKK kontrolünde "Kürt hareketini toparlama" çabası zirveye ulaşmıştır. ABD inisiyatifiyle ilgili "BM gözetiminde bir yönetim inşası" vurgusu dikkat çekicidir. ABD'nin bahsi geçen süreci Fransa ile yürüttüğü, bu vesileyle Fransa'nın da Suriye ve dolaylı olarak





Lübnan sahalarında etkisini sürdürme gayretinde olduğu görülmektedir.

Rusya, birleşme sonrasında bahsi geçen aktörlere öncelikli muhatap olarak rejimi gösterirken ABD ise Abdi Şahin ve dolayısıyla PKK'yı göstermektedir. Bununla birlikte iki aktörün de basına yansıyan yakın Abdi Şahin teması, sürecin PKK-YPG-SDG kanadına birleştirici rol oynatmak odaklı olduğunu göstermektedir. Nihai hedefte orta-uzun vadede ortaklaşabilecek iki aktörün güncel tutumlarına baktığında ENKS'nin IKBY benzeri bir özerklik hedeflerken PYD'nin kendi özerk yönetimini bağımsızlığa gidecek şekilde inşa etme çabasında olduğu değerlendirilmektedir.

## ULUSLARARASI AKTÖRLERİN ÇABALARI IŞIĞINDA TÜRKİYE'NİN POZİSYONU

Suriye'nin kuzeyindeki Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) benzeri bir yapılaşmaya, mevcut şartlarda ABD ve Rusya'nın ağırlıklarını koy-

ması en olası senaryodur. Bu çerçevede sözde "Kuzey ve Doğu Suriye Demokratik Özerk Yönetimi" ve bu bölge içerisindeki güç dinamikleri önem arz etmektedir. Bu süreçte YPG, PKK gibi aktörlerin isimleri unutturulurken organizasyonel ilerleme TEV-DEM üye-

rinden, birleştirici liderlik arayışı Abdi Şahin üzerinden götürülmektedir. Bununla birlikte IKBY içerisinde dahi son günlerde yeniden gündeme gelen Süleymaniye ve Halepçe'nin IKBY içinde bir özerklik arayışı dikkate alındığında Suriye'de daha parçalı ve IKBY içi gruplara benzer şekilde geçmişleri gerilimle örülü aktörlerin bir arada böylesi bir yapıyı inşa kabiliyeti tüm uluslararası çabalara rağmen - ABD ve Rusya arası var olan ve ileriki aşamalarda özellikle de Joe Biden dönemi Rus karşıtı ABD ve dolayısıyla NATO yaklaşımının kökleşmesiyle ortaya çıkacak uzlaşmazlıklar neticesinde bu çabalar dolayısıyla da oldukça soru işareti barındırmaktadır. Libya, Suriye, Ukrayna ve Karabağ'da Rusya'ya doğrudan ve/ya dolaylı angaje bir Türkiye'nin bu dönemde NATO için önemi artacakken bu durum



YPG'nin terör devletine destekçi tutumuyla bilinen Biden ve ekibi için önemli bir meydan okuma oluşturacaktır.

“

**Türkiye'nin Barış Pınarı Harekâtı'nda da sıkça gündeme getirilen 1998 Adana Mutabakatı'nı yeniden ve kararlılıkla dile getirmekle birlikte aksi bir uygulamada caydırıcılığının altını çizmesi elzem görülmektedir.**

”

Gruplar arası uzlaşma ve birleşme olarak lanse edilen durum TEVDEM'in ENKS'ye kısıtlı esneklikler göstererek kendi liderliğini tartışılmaz hâle getirme süreci olarak gelişmektedir. Bu durum ise YPG ve SDG'nin liderliğini yapacağı ve

sahada muhalif yapıları daha kolay kendi içinde eritme ve baskılama yoluna gidebileceği bir terör yapılanmasına güvenli limanlar sağlayabilecektir. Türkiye'nin bölgeye gerçekleştirdiği askerî operasyonların kurulacak bir terör devletine müsaade etmeyecek bir fiziki ortam ortaya çıkarmasıyla birlikte kurgulanan yeni sistematiğe isimlerin ve aktörlerin hızla değiştiği, yeni dizaynların ABD'nin bölgeden çekilme senaryoları ışığında hızla sahaya yansıtılmaya çalışıldığı görülmektedir. Hem ABD hem de Rusya'nın PKK ve YPG isminin dezavantajları doğrultusunda pek çok farklı unsuru kapsayan ve birleştirici bir görüntü ile yine bu aktörlere teslim etmekte oldukları bir yapı ortaya çıkarma gayretinde oldukları görülmektedir. Her bir aktörün bu sürecin ileriki adımları için farklı taktik ve stratejik he-

defleri olmakla birlikte bugün adına birleşme noktasında verilen çabaların ağırlığı ve yoğunluğu farklı olmasına karşın belirli oranda birleşik bir itici güç hâlini almıştır.

Türkiye'nin Barış Pınarı Harekâtı'nda da sıkça gündeme getirilen 1998 Adana Mutabakatı'nı yeniden ve kararlılıkla dile getirmekle birlikte aksi bir uygulamada caydırıcılığının altını çizmesi elzem görülmektedir. Harekâta deklare edilen ateşkesler kapsamında YPG'nin bölgeden ne denli çıkarıldığı ve Türkiye'nin orta uzun vadeli harekât hedeflerine ne kadar ulaştığı da göz önünde bulundurulacak gelişmekte olan süreç bu bağlamda analiz edilmelidir.

Böylesi bir mekanizmaya en önemli tepkilerden birini gösterecek bölgesel aktörlerden birisi olan Türkiye ile ilişkileri, bu süreçte ABD ve Rusya'nın da göz önünde bulundurması gereken belirleyici unsurlardan olacaktır. Rusya için NATO içerisindeki çatlağı kaybetmemek, S-400'ler aktif olana kadar ilişkileri koparmamak ve Suriye sahasında birlikte yaşamaya mecbur gözüktüğü Türkiye ile ilişkisini sürdürebilmek ABD için birleşmenin sürdürülememesi -ki tarihsel tecrübe, coğrafi resim, ekonomik olasılıklar ve bölgesel dinamikler birleşme başarlarsa dahi sürdürülebilirliği adına oldukça fazla soru işareti barındırmaktadır- noktasında bölgede Türkiye ile iş yapamaz konuma gelmemek ve bölgeden asker çekmeye uğraşırken bölgede gücünü dolaylı olarak sürdürmesini sağlayabilecek NATO müttefiki bir aktörden bu denli uzaklaşmamak ana fren noktalarını oluşturabilecektir. ■

